

РЕЗЮМЕТА НА ПУБЛИКАЦИИ

на гл. ас. д-р Светлана Александрова, представени за участие в конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“ по специалност „Социология (Процесуални аспекти при възникването и формирането на общественото мнение)“, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, за нуждите на Центъра за емпирични социални изследвания на ИФС-БАН - София, обнародван в „Държавен вестник“, бр. 61/29.07.2025 г.

Монография

Ченгелова, Е., Александрова, Св., Герганов, А., Иванова, Ив. 2023. *Общественото мнение: същност, генезис, факторна детерминираност и интерпретации*. Акад. изд. „Проф. Марин Дринов“. ISBN 978-619-245-337-4. 327 с.

Книгата е организирана в следните части: Методология и теоретични основания; Резултати от изследването на процесите и факторите за възникване и формиране на общественото мнение; Заключение; Библиография; и Приложения, които представят специално разработените за целите на проучването изследователски инструменти - анкетни карти и насоки за провеждане на дълбочинни интервюта и фокусгрупови дискусии. Монографичният труд прилага интердисциплинарен подход и съчетава теоретични и практико-приложни подходи в опит да се осмислят основните дискуссионни въпроси около природата на общественото мнение и възможностите за неговото изучаване. Използването на утвърдени качествени и количествени методи и методологически експерименти послужи за детайлното проучване на основните аспекти на общественото мнение и неговите прояви в актуалните обществени процеси в България.

В теоретичната си част изследването предлага ключови концепции и изучава съдържателните аспекти на явлениято, разглеждайки го като динамичен и многопластов процес. Проучват се въпросите за същността, структурата и факторното въздействие в процесите на възникване и формиране на общественото мнение, като са проследени проблемите пред изучаването му, противоречията около същността на понятието, различните му прояви и функции. Анализира се ролята на общественото мнение в управленските решения в демократичните практики и неговата двойствена природа. Разглеждат се предпоставките за утвърждаването на метода на допитванията и критиките за опростяване на динамичната природа на общественото мнение, чрез налагането му в практиката. Предмет на интерес са проявите на общественото мнение в съвременните обществени процеси и (не)възможността за обществен консенсус - във виртуалното публично пространство, и в българската социална среда в контекста на демократичните промени.

Монографията проучва в дълбочина съдържанието на понятието „обществено мнение“ и анализира социално-психологическите аспекти на неговото възникване и формиране. Откроява основните характеристики на явлениято, неговия критично-рецептивен статут и ролята на публичността, конформизма и податливостта му на външно въздействие. Взема се предвид най-честото определение на общественото мнение като „сбор от индивидуални мнения“, наложило се от масовите допитвания, които почиват на строги методологически принципи и дават израз на оценките и нагласите на хората по обществено значими проблеми под формата на количествени съотношения, но се твърди, че това определение пренебрегва диалогичния характер на

общественото мнение. В природата на общественото мнение се съдържа както количествен – ирационален, податлив на влияния и конформизъм, и измерим в процентно съотношение елемент, – така и качествен компонент, който се отличава с дискуссионност, рационалност и критичност. Изследването на общественото мнение като обективно съществуващ социален факт извън социалния контекст и влиянието на въздействащите му фактори изключва взаимодействието, което лежи в основата на формирането на общественото мнение. Значим аспект в това взаимодействие са въпросите за това как се постига консенсус и можем ли изобщо да говорим за консенсус или общественото мнение се формира в условията на контрол и социален натиск, с подкрепата на различни инструменти за въздействие като управленската пропаганда, медийното създаване на представи, но и налагането на мнозинството над малцинството и нечутиите гласове.

Въз основа на разгледаните теоретични концепции (Липман 2001; Блумър 1948; Хабермас 1995; Ноел-Нойман 2010; Креспи 1996; Бурдийо 2004; Московичи 2007; Herbst 2011; Clawson & Oxley 2016), които се занимават с обхвата и съдържанието на понятието общественото мнение, се стига до заключението, че общественото мнение не е обикновена съвкупност от отделни мнения. Процесът на формиране на общественото мнение съдържа социализационни, мотивационни, информационни и комуникационни аспекти (Липман 2001; Келман 1961; Маккуейл 1992; Робъртс 1992; Шрам 1992), и протича като многопластов, динамичен процес, който в същността си представлява борба на влияния между различни публични и индивидуални фактори и предпоставени позиции в публичната сфера (Блумър 1948; Бурдийо 2004). На базата на обзор на научната литература в проблемното поле е предложена обогатена дефиниция за общественото мнение, която отразява многообразните му аспекти и сложните взаимовръзки на социално взаимодействие и социално влияние, характеризиращи процеса на формиране на общественото мнение.

Изследването обръща специално внимание на етапите, елементите, външните и вътрешни фактори, които оказват въздействие върху динамичните и сложни процеси на възникване и формиране на общественото мнение. Анализира се значението на социалното взаимодействие и социалното въздействие в тези процеси, като е открояна ключовата роля на елементите социализация, мотивация, информация и комуникация в структурата на общественото мнение като социално-психологически феномен. Разгледано е влиянието на анализирани в научната литература фактори, които оказват въздействие в процесите на възникване и формиране на общественото мнение и механизмите, по които те функционират и си взаимодействат. Процесът на социално въздействие определя като активиращи общественото мнение фактори медиите, политическите елити и проучванията на общественото мнение. Поради предпоставката да въздействат мащабно те имат определяща роля в конструирането на значими за общественото мнение теми и на тяхното разпространение, създавайки множественост и публичност, характеризираща общественото мнение и отличаваща го от частното, индивидуално мнение. От своя страна, активирани теми и реакции, публично формираните мнения се преработват в процеса на социално взаимодействие, където е ключова ролята на референтната група на индивида, лидерите на мнение и оформените у индивида субективни предразположения. По този начин в процесите на възникване и формиране на общественото мнение участва комплексното и динамично въздействие на очаквания, знания, интереси, обуславящи мотивацията за формиране на едно или друго мнение; представи, мисловни модели, ценности и стереотипи, приети и улегнали в хода на социализация на индивида;

различните информационни знаци, сигнали и съобщения и техните комуникационни обмени, ефекти и интерпретации.

Във втората част на книгата предложеният теоретичен обяснителен процесуален модел е приложен към емпиричното изследване на основните аспекти на възникване и формиране на общественото мнение. На базата на качествени методи (дълбочинни интервюта и фокусгрупови дискусии) са изследвани оценки и нагласи към явлението в българското общество и са проучени актуалните схващания за общественото мнение в българската публичност – състояние, роли, прояви и влияния върху общественото мнение. Получения и анализиран цялостен корпус от субективни нагласи към явлението е приложен и подложен на проверка в количествените проучвания на общественото мнение, представени в следващите подчасти на книгата.

Тематичният анализ на данните се фокусира върху въпросите за природата на общественото мнение и неговата същност като процес - как възниква, как се формира, кои теми привличат вниманието му, кои фактори му влияят, кога се проявява критичното му състояние и кога – рецептивното, и при какви обстоятелства общественото мнение е подвластно на манипулативни техники и механизми. Изследват се особеностите на властовите влияния в българското публично пространство и основните предпоставки, които имат потенциала да привлекат общественото внимание, като се поставя акцент на спецификите в процесите на формиране на нагласите към научната сфера и формирането на общественото мнение в предизборни ситуации. Разглежда се отношението към социалните мрежи, които разместват традиционните пластове на влияние, разширяват публичната среда и дават възможност за публична изява на частни мнения. Анализират се схващанията за влиянието на индивидуалните характеристики, социално-икономическите предпоставки, ценностите, интересите и нивата на доверие. Верифицирано е влиянието на значимите фактори за процеса на формиране на обществено мнение - политици, медии, експерти, лидери на мнение, проучвания на общественото мнение и социален кръг на индивида. Прави се заключението, че в спецификата на българската публична среда тяхната ефективност е повлияна от нивата на доверие. Липсата на интерес, недоверието и нежеланието за обсъждане на определени теми водят до по-слабо влияние на външни фактори като медии, политици, експерти и проучвания на общественото мнение. Техният ефект се ограничава до създаването на повърхностни представи. Нарастващата недоверчивост към достоверността на информацията, предоставяна от традиционните медийни канали и разпространяваните чрез тях експертни позиции и политически послания, заедно с увеличаващата се обществена аномия, водят до формирането на частни пространства в публичното дигитално пространство, където влиянието на уважавани в групата авторитети е засилено. Откроява се ролята на три типа лидери на мнение: авторитети в близкия социален кръг; лидери на мнение във фейсбук; и лидери-водачи с харизма. Личният интерес, доверието към източниците на информация, знанията, основани на собствен опит или на опита на близки, авторитетите в социалната група на индивида, както и установените групови ценности изпъкват като много съществени аспекти при формирането на обществено мнение, като високото образователно ниво води до по-рационален подход при формирането на мнение. В същото време по-високото социално-икономическо положение и образователно равнище са предпоставки за проява на интерес към обществените въпроси, но и за предпоставянето и налагането на позиции в обществото.

Анализът на данните, получени с качествени методи показва, че общественото мнение се разбира или като израз на различни и противоположни интереси на социалните групи, формирани под

влияние на икономически и политически фактори, но представяни като обществени; или като доминиращо и масово мнение, наложено от медии и политически елити, което се приема безкритично. Като възможност за противодействие в установяването на такова привидно съгласие се възприемат алтернативните и малцинствени мнения, а пропускливостта на публичната среда спомага за по-критично формиране на общественото мнение. Въпреки това, в най-малка степен се подкрепя предствата за общественото мнение като консенсус, постигнат в резултат на дискусия. Изследването подчертава, че макар публичността да играе решаваща роля при формирането на общественото мнение, субективното усещане за прилагането на манипулативни практики се отразява на вниманието, интереса и доверието в циркулиращите послания. Социалните мрежи и личните авторитети са възприемани като по-надеждни източници на информация. В процеса на формиране на общественото мнение се наблюдава динамично взаимодействие между външните и вътрешните фактори, като крайният резултат често е фрагментирано и поляризирано обществено мнение, ръководено не от общи ценности и рамки на развитие, а от социалните характеристики на различните обществени групи.

Статии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация

Alexandrova, S. (2025). Science. Discourses. Roles. – *Filosofiya – Philosophy*. 34 (1), 90-99.
<https://doi.org/10.53656/phil2025-01-08> [in English]

Статията си поставя за цел да проследи промяната в публичния дискурс за науката и в какви роли бива поставяна научната сфера под въздействието на тази промяна. От една страна, науката е специализирана сфера, която се развива в специфичен контекст и рамки. От друга страна, тя е важна част от социалната структура, което налага взаимодействието ѝ с други сфери и легитимирането ѝ в различни контексти. Научното поле се характеризира с обективност и достоверност, но се инструментализира в социалното взаимодействие. Разглеждат се механизмите на взаимодействие и функциониране на науката в три взаимовръзки: „наука-политика“, „наука-медии“ и „наука-общество“, и позиционирането на науката в централна, междинна и периферна роля в тях. Промените в схващанията за науката отразяват и по-широки социални трансформации, които предизвикват традиционните концепции за истина и рационалност и налагат нови начини за разбиране на ролята на науката в обществото.

Александрова, Св. (2024). Подходи за промяна в качеството на училищното образование. Национална стратегия за учене през целия живот (НСУЦЖ 2014-2020). – *Чуждоезиково обучение*. 51 (6), 780-793. <https://doi.org/10.53656/for2024-06-09>

През последните десетилетия проблемът за качеството на училищното образование често е предмет на интензивно обсъждане в българското общество. Най-честите констатации са свързани с липса на осмисляне и прилагане на наученото в училище, преподаване и заучаване на факти без връзка с практическата им приложимост, недостиг на необходими за справяне в 21 век ключови компетентности, обвързаност на постиженията с външни влияния (частни уроци и социално-икономическо положение), неподходящо като обем и актуалност учебно съдържание, прилагане на остарели схващания и подходи от учителите, безинтересен учебен процес, проблемно оценяване и дисциплина, недостатъчно модернизирана учебна среда и липса на достатъчно

мотивация сред учениците. Статията се фокусира върху проучването на институционалната отговорност и ролята на подходите в образователната ни политика за формирането на тези обществени нагласи. Анализира се областта на въздействие от НСУЦЖ (2014-2020), която касае подобряване на качеството на училищното образование и обучение, повишаване на постиженията на учещите, придобиване на ключовите компетентности и развитие на личността, и поставя началото на актуални и днес усилия за промяна в учебната среда и въвеждане на компетентностен подход в образованието. Поставят се въпросите доколко ефективни са прилаганите мерки и защо в периода на действие на стратегията се наблюдава спад във функционалната грамотност на учениците, целите в сферата остават недостижими, а оценката за цялостно въздействие на стратегическия документ отчита пълна липса на напредък в качеството на училищното образование и постиженията на българските ученици. Съдържателният анализ на релевантните документи показва, че прилаганите мерки се характеризират с неустойчивост, частично влияние върху факторите в училищната система, непоследователност, инертност и липса на иновативност.

Александрова, Св. (2023). Политически практики и механизми на влияние върху обществените представи за наука. – *Философия*. 32 (1), 42-54. <https://doi.org/10.53656/phil2023-01-03>

Статията се фокусира върху изследването на обществените нагласи към научната сфера в България и ролята на политическия дискурс във формирането на публичните очаквания и възприятия. Методологията на изследването включва анализ на теоретични концепции и емпиричната им проверка с данни от количествено проучване на Евробарометър (Special Eurobarometer 516) и дискурсивен анализ на представянето на научната сфера в общественото пространство. В българската социална реалност ясно се откроява размиване на ролята, същността и участието на науката в общественото развитие, налагане на популистки обществени очаквания към нея, успоредно с политически изказвания, които злоупотребяват с репутацията на научната сфера и нейните представители.

Студии, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни тонове

Александрова, Св. (2024). Конюнктурноадаптационни фактори. В: Ченгелова, Е., Накова, А. Александрова, С., Герганов, А. *Факторна детерминираност на „икономиката в сянка“*. Монография. Акад. изд. „Проф. Марин Дринов“. 95-139. ISBN 978-619-245-409-8. 484 с.

Изследването е част от публикувана монография с резултати от изпълнението на финансирания от Фонд „Научни изследвания“ проект „Факторна детерминираност на „икономиката в сянка“ и подходи за ограничаването ѝ в българското общество“ (Договор КП-06-Н35/9 от 18.12.2019 г.), с ръководител проф. д.с.н. Емилия Ченгелова.

В студията са анализирани количествени данни от национално представително изследване на нагласите на българското население към сенчестите икономически практики и психологическата готовност за включване в тях, проведено през 2021 г. (1800 единици, 15+ г.). На базата на анализа са направени препоръки за превенция и ограничаване на сенчестите икономически практики чрез политически мерки и механизми за въздействие върху тях. Разгледани са 22

конюктурноадаптационни фактори, част от социално-икономическия контекст, които създават обективна и често независеща от индивида пазарна среда – основа за реализирането му като пазарен субект. Чувствителността, която респондентите проявяват по отношение на степента на влияние на подложените на проверка фактори, показва мотивите с които индивидите, като пазарни субекти, стават съучастници във възпроизвеждането и разпространението на различните прояви на „икономиката в сянка“ и така допринасят за превръщането им в част от икономическата конюнктура в страната. В по-голяма степен се оценява влиянието на факторите, които правят устойчиви проявите на „икономика в сянка“, отколкото тези които водят до нейното възникване в българската икономика. Прави се изводът, че наказателни икономически мерки за ограничаване на сенчестите икономически практики, насочени към работниците не биха били ефективни, защото те самите не създават условията за съществуването на „икономиката в сянка“, а се адаптират към тях поради липсата на друг реален избор и/или риск от изключване от пазара на труда.

Високата степен на съгласие сред българското население за влиянието на анализирания фактори не показва наличие на съществени различия по пол и възраст, за сметка на по-открояващите се влияния на образователния статус, трудовия статус и доходите. Лицата с ниски доходи в много по-малка степен си дават сметка за влиянието, което негативните обстоятелства в икономическата конюнктура оказва върху възможностите им за активно и законно участие на пазара на труда. Същият извод можем да направим и по отношение на по-ниско образованите лица и на учащите се: индивидите с по-нисък образователен статус и учащите се са изложени в по-голяма степен на потенциално включване и дори несъзнателно участие в сенчести икономически дейности в бъдеще поради недостатъчна информираност. Политиките за превенция и ограничаване на проявленията на „икономика в сянка“ следва структурирано и систематично да включват освен 1) усилия за повишаване на доходността на населението и 2) стимулиране на работодателите за повишаване на нивата на отчетност, така и мерки за 3) информационни кампании относно законово установените права и задължения на трудовия пазар и последствията от нарушаването им за индивидите и 4) разширяване на финансовата и икономическата грамотност в образователните програми.

Александрова, Св. (2022). Набиране на емпирична информация за количествени изследвания в онлайн среда (Анализ на резултати от онлайн изследване на политическа тематика). – Проблеми на постмодерността, 12(3), 418-440. <https://doi.org/10.46324/PMP2203418>

В студията се анализират възможностите на онлайн средата за получаването на емпирични данни. Разглеждат се положителните и отрицателни аспекти на приложението им в научни изследвания, като е направен опит да се открият предизвикателствата пред употребата на социалните медии за набирането на емпирична информация. Facebook и нарастващите нива на потреблението му привлича изследователския интерес, защото улеснява рекрутирането на респонденти, спестява значителни средства, време и усилия, отваря достъп до труднодостъпни групи от населението и силно ангажирани в различни теми граждани. В същото време употребата на онлайн пространството за набирането на емпирични данни остава проблематична по отношение на тяхната представителност, достъпност и сигурност. Разгледан е конкретен пример за рекрутиране на респонденти във Facebook за участие в онлайн анкетно допитване – пост-електорално изследване. Анализът на резултатите показва отчетливо достигането, по метода на „отзовалите се“, до извадка в онлайн среда, която се отличава с висок интерес към политическите въпроси, активни

комуникационни практики, разнообразие от използвани източници на информация, добре утвърдени практики на гражданска активност и участие в избори, сравнително устойчива партийна принадлежност и постоянство в политическата ориентация.

Александрова, Св. (2021). Отличителни характеристики и механизми на влияние в процесите на формиране на общественото мнение за две социални сфери. – *Социологически проблеми*, Специален брой (54): Колебанието по отношение на ваксините като социологически проблем: предефиниране на обществото, предефиниране на социологията? 56-85. ISSN 0324-1572.

В текста се представят резултатите от проведено с метода на фокусгруповата дискусия проучване с участници, разделени в четири фокус групи: с положителни и скептични нагласи към гласуване в избори и с положителни и скептични нагласи към науката, в периода 15 март - 15 април 2021 г. Проведеното изследване предоставя поглед върху актуалните към периода на проучване социални схващания, представени от участниците във фокусгруповите дискусии, които касаят основните фактори, влияещи при формирането на общественото мнение и техните характеристики. В частност изследването очертава рамката, в която се поместват актуалните нагласи към две сфери от обществения живот в България - науката и политиката. Прави се изводът, че динамиката на нова информация и нови интерпретации отличава процесите на формиране на общественото мнение за двете сфери. Друг важен аспект са ясно откритите тенденции за недоверие и скептицизъм към информацията, идваща от традиционните медийни канали, за сметка на значително по-голямото доверие към онлайн източници – част от социалния кръг на индивидите (приятели, познати, подбор на онлайн медийно съдържание). Липсата на доверие в публичните източници и доминиращото състояние на циркулиращи в публичната среда противоположни политически, експертни и медийни послания по време на пандемията от COVID-19 пренасочва процеса на формиране на мнение към относително по-стабилния и предвидим ред и контекст на близкия (физически или виртуален) социален кръг.

Александрова, Св. (2021). Същност на понятието „обществено мнение“ и ролята му в обществените процеси. – *Философски алтернативи*, 1, 56-82. ISSN 0861–7899.

Студията се фокусира върху същността на понятието „обществено мнение“ през призмата на публичността, масовите комуникации и демократичните практики. Синтезират се научните основания понятието да бъде определяно като рационалност, като социален контрол, като разговор и като броење. Защитават се тезата, че общественото мнение представлява сложен, динамичен, факторно обусловен комуникационен процес, а активната му функция в съвременните обществени процеси усилва натиска за въздействие върху формирането му, което води до неговото изкуствено конструиране. В този аспект е проблематизирана и една от утвърдените дефиниции в публичното пространство – „сбор от индивидуални мнения“. Макар тази дефиниция да служи на методологическите основания за измерване на общественото мнение, тя е предмет на не обоснователни критики (Блумър, 1948; Бурдийо, 2004), ориентирани към недостига на получено емпирично знание за самия процес на формиране на мнение, където в сложна динамика си взаимодействат множество фактори с различна степен на влияние.

Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове

Alexandrova, S. (2024). Science and Public Perceptions in the Social Media. Interactions and Perspectives. – *Sociological Problems*, Vol. 56, Special Issue: Networks of Understanding: Public Image(s) of Science(s) in the Digital Age. 134-144. ISSN 0324-1572. [in English]

Текстът разглежда комуникацията на науката на всекидневно ниво от перспективата на виртуалното общуване. Въпреки че комуникацията в онлайн пространството се приема като още един инструмент за популяризиране на науката и привличане на общественото внимание, комуникирането ѝ на всекидневно ниво, както това се наблюдава в неспециализираните виртуални мрежи, е проблематично. Вместо по-добро разбиране на науката, по-скоро се наблюдава неутрализиране и овладяване на специализираната сфера от общественото мнение. В спецификата на дигиталната среда взаимодействието между наука и общество води до смесването на научни методи и факти и популярни мнения и нагласи. Чрез включено наблюдение и дискурсивен анализ се изследва взаимоотношението „наука – широка публика“ и качеството на взаимодействието между научния и всекидневния дискурс във фейсбук група с научна тематика за период от три месеца. Прави се изводът, че комуникацията е опосредствана от различните ресурси и очаквания на участниците, а структурата на онлайн комуникацията в социалните мрежи запазва спецификата си на динамично споделяне на мнения и нагласи и игнорира научния контекст на общуването.

Александрова, Св. (2024). Склонността към даване или приемане на подкуп и нагласите към „икономиката в сянка“. В: *Сборник с доклади от национална конференция „Факторна детерминираност на „икономиката в сянка“ в представите на българското общество: емпирично изследване, резултати, интерпретации и препоръки за политики“*. Съст. Е. Ченгелова. Акад. изд. „Проф. Марин Дринов“. 116-125. ISBN 978-619-245-413-5 (print) ISBN 978-619-245-414-2 (online).

Докладът представя профила, възможните мотиви за включване в сенчести икономически практики на проявяващите психологическа склонност към даването или получаването на подкуп и отношението им към определящите фактори за възникването и възпроизвеждането на „икономиката в сянка“. Анализирани са данни от национално представително социологическо проучване, проведено през 2021 г. (1800 единици, 15+ г.), в рамките на финансирания от ФНИ проект: „Факторна детерминираност на „икономиката в сянка“ и подходи за ограничаването ѝ в българското общество“ (Договор КП-06-Н35/9 от 18.12.2019 г.). Разкрива се, че готовността за участие в голяма степен демонстрира отключване на адаптационни механизми в опит за приспособяване към условията на проблемната социално-икономическа среда. Негативното отношение към институционалната среда, увереността, че институционалните механизми не работят адекватно и ефективно, както и убеждението, че законите масово се заобикалят, допълнително подхранват социалната приемливост на проявите на „икономиката в сянка“.

Александрова, Св. (2023). Възможности на онлайн терена: пример за рекрутиране на респонденти във Facebook. В: *Интернет изследователските методи: настояще, когнитивен потенциал и технологични възможности за развитие*. Тематичен сборник. Акад. изд. „Проф. Марин Дринов“. 57-64. ISBN 978-619-245-346-6.

Докладът се занимава с методологическите аспекти и предизвикателствата при употребата на виртуалното пространство като изследователски терен за провеждането на качествени и количествени проучвания. В конкретика възможностите и ограниченията на интернет изследванията са разгледани през процеса на разпространение на онлайн анкета, която цели да изследва под влиянието на какви фактори и нагласи респондентите са взели решение да гласуват на трите последователно проведени парламентарни избори в България през месеците април, юли и ноември 2021 г. Естествен резултат, при този подход на рекрутиране на респонденти по метода „на отзовалите се“, е достигането до преобладаващо активна и интересуваща се от политическите въпроси извадка. При методологическа рамка и предварително формулирани насоки, чрез които се цели достигането на активни респонденти – привърженици на различни политически партии, подход с предварително картографиране на Facebook групи и форуми в онлайн пространството би бил полезен. Включването на такъв етап на картографиране в методологията на изследването не гарантира категорично участие на респонденти-привърженици на всички политически партии, доколкото отзоваването на онлайн проучване, без допълнителни стимули, е преди всичко доброволно и продиктувано от автентичен интерес към темата на проучването. Вероятно принципът на случайния подбор, ключов за представителните количествени изследвания, в онлайн изследванията би могъл да се сведе само до възможността поканата да бъде равностойно отправена до всички предварително идентифицирани групи, които искаме да изследваме. В този смисъл изследователските усилия за постигането на някаква (несъвършена) форма на представителност, при рекрутирането на респонденти онлайн, могат да се развиват в посока на подбор на онлайн канали, който би позволил равен шанс за разпространение и покана към потенциалните респонденти, но не и равен шанс на единиците от цялата съвкупност да попаднат в извадката.

Александрова, Св. (2022). Българската публичност и проучванията на общественото мнение – взаимовръзки, практики и обществено доверие. – *Етически изследвания*, 7 (2), 188-204. ISSN 2534-8434.

Статията анализира позицията на проучванията на общественото мнение в българската обществена среда. На базата на актуални качествени и количествени данни се изследва влиянието на проучванията на общественото мнение и обществените нагласи към тях. Резултатите показват несигурност в част от българското общество по отношение на ролята и употребата на социологическите проучвания и тенденции към разпространение на негативни нагласи, които определят социологическите проучвания като публичен актьор, който е по-скоро част и фактор в манипулативна обществена среда, отколкото демократичен инструмент, предоставящ информиран избор на гражданите. Прилагането и легитимирането на неетични практики и подходи в публичното пространство дискредитира публичната среда като цяло и проучванията на общественото мнение в частност.

Александрова, Св. (2022). Социална среда, обществени нагласи и политически процес: българският контекст. – *Философски алтернативи*, 4, 124-138. ISSN 0861-7899.

Статията е опит да се адресира и обвърже проблематиката на общественото мнение и политическото развитие в България през последните десетилетия, като изследователските усилия са насочени към открояването на своеобразния преход от социализъм през плурализъм до популизъм. Проблематизират се съдържателните аспекти на участието на общественото мнение

като равностойно и пропорционално на политическото представителство. Общественото мнение преобладаващо се оформя под натиска на медийна, но и политическа (дез)информация, в условия на продължителна криза на доверие в институциите и ниска ефективност на комуникацията с тях, отсъствие на устойчиви авторитети, слабо развита политическа и гражданска култура и ниски нива на самочувствие за реално влияние в обществените въпроси и техните решения. Оформянето на българските обществени нагласи в голямата си част зависи от влиянието на дефицитите на публичното пространство, дефектите на образователната система по отношение на изграждането на политическа и гражданска култура, недостига на критично мислене и възпитание, и интернализирането на конформистки и авторитарни практики в обществото, като наследство от миналото.

Александрова, Св. (2021). Трансформации в социалното въздействие: политика, медии, социални мрежи. – Проблеми на постмодерността, 11(1), 58-75.

<https://doi.org/10.46324/PMP2101058>

Статията разглежда ролята на политическите елити и медиите във формирането на общественото мнение и насоката на общественото внимание. Като се фокусира върху трансформациите в социалното въздействие под влиянието на мрежовата култура в онлайн комуникационната среда, изследва как ролята на традиционните властови структури се променя и как това влияе върху политическата култура, формирането на обществено мнение и неговото участие в обществено-политическия живот. Ако преди възхода на онлайн комуникацията едностранната информация от политическите елити и медиите определя едно по-скоро пасивно обществено мнение – реципиент на властовите позиции, то в условията на изобилие от бързодостъпна информация в глобалната мрежа и мигновено взаимодействие и реакция в социалните мрежи, изпъква активното обществено мнение. Действително, то по-често е неструктурирано и поляризирано, а продуктивността на социалното взаимодействие в мрежата често бива подлагана на критика, но социалните мрежи са опосредстващ инструмент за диалог и организация и това налага във все по-голяма степен политическите елити и медиите да се допитват и съобразяват с общественото мнение в онлайн комуникационната среда.

Александрова, Св. (2020). Социализация, мотивация, обществени взаимоотношения и нагласи. – Индустриални отношения и обществено развитие, 4, 31-43. ISSN 2683-0167.

Влиянието на социализацията и мотивацията в процеса на формиране на нагласи опосредства както обществените взаимоотношения, така и общественото развитие. Първият процес рамкара представите ни за света от това как разбираме обществените процеси и взаимоотношения, през допускането на нови и различни от собствените ни разбирания и знания, до избора ни на стратегии за справяне в различни житейски ситуации. Мотивацията е определяща в значението на личните ни мотиви и потребности, при формирането на нашите нагласи, поведение и взаимоотношения. Въпреки въздействието на медии и политически елити в процеса на налагане на нови отношения и практики в обществото, устойчива роля играе дискурсивното им преработване в социалната среда на индивида, установените в нея представи и ръководените от тях индивидуални интереси и потребности.

Александрова, Св. (2020). Информацията и нейната роля за общественото мнение в извънредно положение. – Етически изследвания, 5 (1), Извънреден брой. 100-113. ISSN 2534-8434.

Статията се занимава със сложния процес на формиране на обществено мнение и ролята на медии и управляващи в него. Анализирани са информационните и комуникационните аспекти в публичната среда при обявяването на извънредно положение поради разрастващата се пандемия от COVID-19 на 13 март 2020 г. В условията на извънредно положение значението на информацията, която получаваме с официалните послания, нараства още повече. За да бъдат правилно интерпретирани официалните послания е необходимо да се характеризират със стабилност и устойчивост в комуникационния процес, а конкретните и ясни ограничения и правила да проличават на първо място в примера на управляващите.